

Význam komunikace učitele s rodiči/průvodce studiem

Mgr. et Mgr. Iveta Tichá

Katedra psychologie a patopsychologie PdF UP v Olomouci

Úvod

Téma významu komunikace učitele s rodiči je aktuální a výzkumně stále sledované. Můžeme říct, že současné české školy stále více usilují o otevřenou komunikaci s rodinou, snaží se hledat nové cesty účinnější komunikace s rodinami. I zájem rodičů o spolupráci se školou pozvolna roste, rodiny se více začínají zajímat o dění ve škole. Je však nutno podotknout, že v některých situacích se učitelé zaměřují jen na jednostranné informace o již učiněných rozhodnutích. Společným zájmem učitele i rodiny by mělo být spokojené a šťastné dítě.

Vzhledem k rozsahu problematiky jsou nastíněna pouze vybraná témata. K hlubšímu vhledu do problematiky a získání ucelenějšího obrazu doporučuji prostudovat níže uvedenou literaturu či webové odkazy.

Rodina

Na vymezení rodiny můžeme pohlížet z různých úhlů pohledu. Pro každého z nás má tento pojem různý význam, je citově zbarven a obvykle si pod ním představíme právě tu svou rodinu. Podobně je tomu i v odborném písemnictví, kde pojem rodina odlišně chápe psychologie, pedagogika, sociologie, demografie nebo právo. Ale i v rámci jednoho vědního oboru se často setkáváme s odlišným vymezením pojmu – pedagogická psychologie, klinická, sociální apod.

Na rodinu lze pohlížet i z hlediska různých systémových přístupů – psychoanalýza, behaviorismus apod. A rodinu můžeme vymežit i na základě různých aspektů, které chceme zkoumat – vztahy v rámci rodiny, komunikace, funkčnost apod. Můžeme tedy shrnout, že obecně bývá rodina charakterizována zejména z hlediska svého postavení ve společenském systému, také z hlediska vazeb, sociálních funkcí a základních sociálních procesů, které se v ní odehrávají.

Z pohledu psychologie můžeme rodinu vymežit jako společenskou skupinu spojenou manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí (Hartl, Hartlová, 2010).

Studijní text k projektu

„Zvyšování kompetencí v rámci přípravy pedagogických pracovníků na UP“

Podle Malacha (2007) může mít rodina mnoho podob:

- Rodina základní a širší – podle společně žijících generací
- Rodina úplná a neúplná – podle kritérií podílu rodičů na výchově dětí
- Rodina funkční a dysfunkční – podle společenské adekvátnosti výchovného prostředí
- Rodina integrovaná a dezintegrovaná – podle vyváženosti, provázanosti a komplexnosti naplňování funkcí
- Rodina stabilní a nestabilní – podle trvalosti příznaků fungování rodiny
- Rodina orientační a prokreační – podle toho, zda se jedinec do rodiny narodil nebo ji založil.

Rodina by měla plnit své funkce, mezi které patří funkce reprodukční, ekonomická, výchovná, ochranná, citová, kulturně-spoločenská a duševně hygienická. Podle Matějčka (1994) je důležité, aby byly uspokojovány v rámci rodiny základní potřeby dítěte:

- Dostatečný přísun smyslových podnětů zvenčí již od nejujtějšího věku – vývojová stimulace, pravidelnost a srozumitelnost podnětů
- Potřeba smysluplnosti světa
- Potřeba jistoty, bezpečí, důvěry a osobního vztahu s rodiči
- Potřeba vlastní společenské hodnoty, ocenění, akceptace a uznání
- Potřeba otevřené budoucnosti v rodině, životní perspektivy, těšení se, plánování, usilování, směřování.

Pokud některá z funkcí není naplňována v dostatečné míře a po dostatečně dlouhou dobu, dochází k citové deprivaci, v poslední době i k subdeprivaci v rodině.

Komunikace v rodině, která je **funkční**, je obvykle bezproblémová, a to i v rámci spolupráce se školou. V rámci funkční rodiny se všichni členové rodiny vzájemně tolerují, respektují, podporují, rodina představuje celek, ve kterém jsou stanovena pravidla, řád a kooperace celé rodiny a členové rodiny si vzájemně pomáhají, vždy najdou bezpečí a útěchu.

Obtížnější situace nastává tehdy, když se v rodině vyskytují problémy a rodiče nevytvoří pro své děti láskyplné prostředí.

- **Dysfunkční rodina** – některá z funkcí rodiny je narušená (vztahy mezi členy rodiny, uspokojování potřeb nebo zabezpečování rodiny)
- **Neintegrovaná rodina** – v takové rodině chybí soudržnost mezi jednotlivými členy rodiny, rodina funguje spíše chaoticky, chybí v ní pevná pravidla soužití, projevuje se i vysokou hostilitou mezi členy rodiny, často jde o rodinu rozpadlou, s mnoha problémy
- **Asociální rodina** – rodina uspokojuje potřeby svých členů bez ohledu na platné právní normy, vztahy v rámci rodiny jsou povrchní, nezodpovědné, dochází k zanedbávání a výskytu sociálně patologických jevů.

Studijní text k projektu

„Zvyšování kompetencí v rámci přípravy pedagogických pracovníků na UP“

- **Nepřiměřená rodina** – jeden nebo oba dospělí v rodině spoléhají v rámci řešení rodinných problémů (výchova dětí, finanční problémy) na vnější pomoc – širší rodina, OSPOD
- **Etnická (menšinová) rodina** – rodina bez pevné struktury, volné vztahy, poskytuje zázemí, bezpečí a ochranu členům rodiny, úcta a respekt ke stáří v rodině, děti nejsou vedeny k systematické přípravě do školy, v rámci rodiny je důležitý přínos jedince pro skupinu
- **Rodina s jedním rodičem** – děti obvykle suplují roli chybějícího druhého rodiče, někdy nižší finanční úroveň v rodině, sourozenci si více pomáhají a pečují o sebe (samoživitelky, rodina jen s otcem, svobodná matka)
- **Rodina v období rozvodu** – v současné době je vysoká rozvodovost (okolo 50%), situace se promítá v chování dětí v rámci školy, dítě ztrácí zájem o učení, obvykle se zhorší známky, dítě je nepozorné, netěší se domů
- **Rodina s problémovým dítětem** – rodina má obvykle problém v komunikaci s dítětem, za projevy a chování svých dětí se stydí, neradi o problému hovoří (dětí s poruchami chování, ADHD, děti v partě, děti s výukovými potížemi)
- **Rodina s dítětem CAN** – v rodině se vyskytuje v různé míře násilí na dětech, negativní dopad na dítě, často spojeno s deprivací (tělesné, psychické a sexuální zneužívání, zanedbávání dítěte)
- **Rekontruovaná rodina** – do rodiny přichází nový partner jednoho z rodičů, různé reakce dětí na novou situaci
- **Domácí násilí v rodině** – různé projevy násilí vůči dětem, ženám nebo i vůči mužům.

Vybrané výchovné problémy v současné rodině

Rodiče by měli usilovat o rozvoj svých dětí, zabezpečení kvalitního zázemí, je důležitá bezpodmínečná láska ve vztahu k dětem a také jednotná koalice rodičů. V rodinách se vždy nedaří vytvořit pro děti láskyplné prostředí, nejčastěji dochází k chybám:

(1) **v oblasti nejednotné rodičovské koalice**, tzn. nesoulad výchovných požadavků mezi rodiči, na jednotlivé děti v rodiče, mezi prarodiči

(2) **nadměrná výchovná stimulace dětí ze strany rodičů** – dítě není schopno zvládnout nadměrné požadavky a očekávání rodičů týkajících se zejména chování a výsledků ve škole

(3) **nedostatečná stimulace dětí ze strany rodičů** – dítě není rodiči podporováno ve svých zájmech, je zanedbáváno, sociálně deprivováno, strádá i po citové stránce

(4) **vadná stimulace** – buď jde o děti protekční, zhýčkané, hypochondrické, nebo naopak o děti vystavené tvrdé výchově, často trestané

Studijní text k projektu „Zvyšování kompetencí v rámci přípravy pedagogických pracovníků na UP“

(5) **výchovná jednotvárnost** – vyhýbání se společným rodinným aktivitám, odcizení, nezájem o kontakt dětí s rodiči až postupná ignorace

(6) **násilí páchané na dětech v rámci rodiny** – psychické ponižování dětí, sexuální obtěžování, neúměrné tělesné tresty.

Komunikace a komunikační dovednosti

Komunikační dovednosti ovlivňují efektivitu soukromého i profesního života každého z nás, interpersonální komunikaci tvoří přijímání a vysílání verbálních a neverbálních sdělení mezi dvěma nebo více lidmi (DeVito Joseph A.,2006). K základním komunikačním dovednostem obvykle řadíme:

- **Dovednost prezentovat sám/a sebe** – důvěra, sebejistota, sympatie, přístupnost
- **Dovednost vztahová** – navazování vztahů, spolupráce a udržování vzájemných vztahů
- **Dovednost vést rozhovory a pohovory**- komunikace s ostatními za účelem získání informací a úspěšně se předvést
- **Dovednost prezentace** – umění sdělovat informace a ovlivňovat tak postoje a chování ostatních
- **Dovednost komunikovat v malé sociální skupině a vůdcovská dovednost** – člen nebo vůdce nějaké různě zaměřené skupiny
- **Mediální gramotnost** – jako kritický uživatel různých masových médií.

Komunikace jako základ vztahu učitele/školy a rodiny

Komunikace mezi učitelem a rodinou se formuje od počátku školní docházky dítěte, nejméně v průběhu první třídy. V tomto komunikačním vztahu má hlavní roli učitel, který jako první určuje pro rodiče obsah a formy možného kontaktu. Na rodičích je, aby našli způsob vlastního komunikování se školou (Děti a my, 2002).

Aby mohla optimálním způsobem fungovat spolupráce učitele/školy s rodinou, je potřeba respektovat **podmínky pro efektivní vzájemnou komunikaci**: (1) **respekt** - empatické naslouchání, schopnost a ochota naslouchat, schopnost respektovat komunikačního partnera (právo na vlastní myšlenky, názory, respektovat případné odlišnosti v pohledu na problém), (2) **sebepřijetí** - znamená schopnost vnímat, přijímat a pojmenovávat vlastní emoce, (3) **opravdovost** – schopnost říkat pravdu, říkat, co vnitřně cítíme a co si myslíme, (4) **porozumění** – schopnost rozumět ostatním, efektivně naslouchat, umět přijmout sdělení ostatních, být empatický, tzn. schopný vcítit se do pocitů druhých, (5) **nadhled** – schopnost získat si odstup z dané situace a schopnost vnímat situaci jako nezávislý pozorovatel, (6) **nestrannost** – znamená být objektivně neutrální, (7) **citlivost sdělení** – sdělování informací

Studijní text k projektu

„Zvyšování kompetencí v rámci přípravy pedagogických pracovníků na UP“

způsobem přijatelným pro ostatní, je důležité respektovat v komunikaci i osobnostní zvláštnosti jednajících stran, (8) **zdvořilost** – dodržování pravidel slušného chování, tolerance emocí a úcta k osobnosti druhých.

Úspěšnost dobré komunikace závisí na **osobnosti rodiče** (zvládnání svých emocí, úroveň rozumových schopností, schopnost racionálně uvažovat, tempo řeči, schopnost úsudku), na **osobnosti učitele** – schopnost naslouchat a erudovaně jednat s rodiči, respektovat rodiče, na **věcnosti tématu** – náročnost tématu mezi učitelem a rodičem (chování, přestupky, šikana, krádeže), na **volbě vhodného prostředí** ke komunikaci, na **úpravě prostředí k jednání s rodiči**, na **studiu informací** – sbírání informací k problému, na **strategii jednání a strukturu vhodných otázek** a na **čase a délce jednání**.

Je důležité si v rámci komunikačního procesu uvědomovat neustále soulad mezi verbální a neverbální složkou komunikace.

Jak vést úspěšně rozhovor

Rozhovor patří k základním komunikačním nástrojům v činnosti učitele, slouží ke sjednání pravidel, usměrnění chování, intervenci nebo k diagnostickým účelům. Rozhovor má jasně stanovený cíl, který je stanoven nejpozději na začátku rozhovoru, aby byla splněna jeho očekávání a přispěl následně k řešení problémů. Je potřeba věnovat pozornost deklarované i nevyřčené části rozhovoru. Rozhovor má stanovenou strukturu:

(1) **úvod** – oslovení, usazení, představení zúčastněných, nastínění cíle jednání

(2) **vlastní jednání** – proces jednání, sběr informací, důležité je kladení vhodných otázek k tématu, podle situace a podle chování rodičů, je potřeba mít dostatek prostoru k vyjádření se k problému pro obě komunikující strany, je vhodné věnovat pozornost obsahu, nehodnotit, přizpůsobit slovník komunikaci, neverbální projev by měl být v souladu s verbálním, nebrat jednání s rodiči jako soutěž, nedávat jim najevo převahu v lidské ani odborné rovině, rozhovor směřovat k závěru

(3) **závěr** – sjednocujeme obsah rozhovoru, pohledy strana na daný problém, zrekapitulujeme rámcově podstatné body, provést písemný záznam z jednání, zopakovat doporučení z jednání.

Sdělování negativní informace rodičům

V případě, že sdělujeme rodičům nějakou negativní zprávu či informaci, je potřeba dodržet následující: určitě nelhat, zbytečně neprodlužovat rozhovor, obsah zprávy sdělovat pozvolna, aby rodiče informaci přijali, být empatický, citlivý a reagovat na chování rodičů, vyjádřit pochopení, dát prostor pro vyjádření emocí a ke smíření se se sdělenou zprávou.

Studijní text k projektu

„Zvyšování kompetencí v rámci přípravy pedagogických pracovníků na UP“

Typologie vhodně využívaných otázek při jednání s rodiči

(1) **otevřené otázky** – umožňují sebevýjádření pocitů, názorů, informací, (2) **uzavřené otázky** – sdělení, obvykle jednoslovné konstatování, nedávají prostor pro rozvíjení rozhovoru, (3) **škálové otázky** – pomocí nich získáváme více informací o daném problému z pohledu rodičů, (4) **kontrolní otázky** – kladení otázek na totéž jiným způsobem, slouží k pochopení tématu, (5) **testovací otázky** – slouží k testování síly emocí, vztahů a pocitů, (6) **zdvořilostní otázky** – v úvodu jednání, oslovení rodičů, požádání o sdělení, (7) **filtrující otázky** – klademe v průběhu rozhovoru k ujasnění či pochopení nejasností, (8) **závěrečné otázky** – směřují ke shrnutí tématu, k pochopení a ujasnění, (9) **konstatování** – využití k vyplnění prázdných míst v komunikaci.

Techniky využívané v rámci rozhovoru

Povzbuzování – využíváme s cílem projevit zájem o plynulou komunikaci, k vyjádření myšlenek, sdělování důležitých informací.

Podpora – důležité sdělení, kterým dáváme najevo, že vnímáme sdělení rodičů

Dotazování – obvykle pomocí otevřených otázek se snažíme pochopit problém

Objasňování – pomocí otázek si ujasňujeme, co druhý sděluje a zda jsme porozuměli

Aktivní naslouchání – necháme rodiče volně sdělovat informace, dáváme najevo porozumění

Ocenění v jednání – dáváme najevo uznání v ochotě jednat, sdělovat informace a mluvit k tématu.

Shrnutí – využíváno na konci rozhovoru, hodnotíme, shrnujeme důležitá fakta, emoce, myšlenky.

Nejčastější chyby ve vzájemné komunikaci

V rámci komunikace mezi učitelem/školou a rodinu je důležité zvolit dobrou komunikační metodu, ale může nastat situace, kdy se jedna či druhá strana dopustí nějaké komunikační chyby, a tím může dojít narušení celého komunikačního procesu. Obvykle se jedná o chyby nezáměrné, podvědomé a emocionální; většinou posuzujeme ostatní podle sebe, podle svých postojů či přesvědčení (Bednaříková, 2008).

Studijní text k projektu

„Zvyšování kompetencí v rámci přípravy pedagogických pracovníků na UP“

Nálepkování – jedinci přisuzujeme právě prostřednictvím nálepky vlastnosti či charakteristiku, která snižuje jeho hodnotu, a dotyčného tak zařadíme do určité nežádoucí skupiny

Slibování – nesplněné výhody a přísliby v situacích, kdy chceme situaci rychle ukončit, jednání z našeho pohledu již nemá smysl, nechceme dále pokračovat

Podsouvání argumentů - názory nebo argumenty, které jsou považovány a využívány jako vlastní výroky

Zesměšňování - negativní postup proti jinému člověku, který se zaměřuje na osobnostní vlastnosti, na vzhled nebo profesní kredit

Vyhrožování – manipulativní postup, který je uplatňován v situacích nepříznivých jednání (zastašování, stížnosti); někdy může mít i podobu „láskyplného jednání“, ale potom může následovat zaútočení z druhé strany

Falešné apely – krátkodobé změny v jednání, kdy druhá strana vystupuje proti nám a apeluje obvykle na dobrou výchovu, slušnost člověka apod.

Zavádějící srovnání – vědomé odvádění pozornosti od tématu s cílem, abychom si mysleli přesně to, co chce manipulátor.

Typologie rodičů podle míry a typu spolupráce:

1. **Aktivní rodiče** – aktivní spolupráce se školou, zejména s třídou a třídním učitelem; pracují jako členové rady školy nebo aktivní jednotlivci a podílejí se na výpomoci a organizaci mimoškolních akcí, podílejí se na dobré atmosféře, hledají řešení různých problémových situací.
2. **Rodiče se zájmem o školní výsledky** – spolupráce probíhá na úrovni třídy nebo na úrovni individuálních kontaktů s jednotlivými učiteli; účastní se třídních schůzek; děti těchto rodičů mají obvykle dobrý prospěch; do školy si přicházejí pro pochvalu, neradi slyší záporné informace; špatně zvládají přechod do kategorie „problémový“ žák; komunikace o problémech se s takovými rodiči navazuje obtížně – je potřeba vtáhnout rodiče do jednání.
3. **Rodiče, kteří zájem neprojevují** – v současné době reprezentují nejpočetnější skupinu rodičů, ve škole se objevují sporadicky, k nejčastějším důvodům se řadí nedostatek času, negativní zkušenosti s vlastním vzděláváním a snaha vyhnout se negativním informacím o dítěti. Komunikace s rodiči je problematická, je potřeba je slovně podpořit, pochválit za případný pozitivní posun situace.

Studijní text k projektu

„Zvyšování kompetencí v rámci přípravy pedagogických pracovníků na UP“

Praktické rady, jak reagovat na konfliktní rodiče:

Rodiče zvýšeně vztahovační – jedná se o rodiče, kteří jsou velmi citliví na jednání ve vztahu k sobě, bývají často přesvědčeni o své neomylnosti.

- *Klademe důraz na přímou komunikaci, sledujeme chování a jednání rodičů, soulad či nesoulad verbální a neverbální složky komunikace.*

Rodiče manipulativní – manipulativní jednání řadíme k neasertivnímu, často neuvědomělému. Manipulátoři se snaží přesvědčit o správnosti svých myšlenek, jednání nebo názoru a využívá svého charisma a slabých stránek ostatních lidí; manipulativní jednání směřuje k dosažení určité výhody v jednání (formou argumentace, obviňování, podplácení atd.)

- stanovit si časový limit na průběh jednání, utvořit si a hlídat pevné hranice pro jednání, připravit si strukturu jednání, mít pod kontrolou verbální i neverbální projev

Rodiče agresivní – agresivní, obvykle slovně pohotoví, nedává prostor pro argumentaci, sebevyjádření

- zachovat v komunikaci klid, rozvahu, věcnost, mít emoce pod kontrolou, volit často projektivní otázky k tématu, hlídat emoce, nepřerušovat a pozorně vyslechnout

Rodiče emočně nestabilní – chybí jim stabilita, vyrovnanost, tolerance snášenlivosti v jednání s ostatními, častá podrážděnost, výkyvy nálady, chyby vidí jen v ostatních, kritičtí vůči ostatním

- v jednání být citlivý, zachovat však odstup, být přímý, respektovat pravidla komunikace, mít své chování pod kontrolou, nenechat se vyprovokovat.

Souhrn:

V jednání s různými typy rodičů je potřeba zachovat vstřícnost, být přímý, otevřený, slušný a zdvořilý.

Navodit pocit bezpečí, rodiče by měli mít pocit, že mohou své starosti a pocity sdělit; naslouchat, být empatický.

Mít na zřeteli své služební postavení, proto nekritizovat a nevynášet soukromé soudy.

Neovlivňovat rodiče, nemanipulovat.

Studijní text k projektu

„Zvyšování kompetencí v rámci přípravy pedagogických pracovníků na UP“

Umět přiměřeně reagovat na odmítnutí, na dotazy, na kritiku a také na případné změny chování rodičů.

Konflikt učitel – rodič

V rámci komunikace dochází ke konfliktům, může existovat celá řada důvodů, proč k nim dochází. K nejčastějším důvodům lze podle přiřadit rozdílné představy, názory na výchovné postupy nebo metody apod. Některé typy konfliktů jsou podstatné a je potřeba se jimi zabývat a řešit je: (1) **informační konflikt** – dotýká se chybné nebo nedostatečné informace nebo interpretace informací, (2) **vztahový konflikt** – týká se opakovaného vysvětlování rozdílnosti emocí, komunikace, systému hodnot – životní styl, kritéria hodnocení, (3) **strukturální konflikt** – konflikty potřeb a zájmů, kompetencí (Havlík, Kota, 2002).

Komunikace s rodiči ze sociálně znevýhodněného prostředí

Aby mohl takový vztah optimálně fungovat, měla by být jedním z hlavních cílů školy podpora sociálně znevýhodněných dětí a snaha o kvalitní komunikaci s jejich rodiči. V každodenní praxi je tento úkol na každém jednotlivém učiteli – častý a bezproblémový kontakt s rodiči, zájem o dítě i celou rodinu, zavedení transparentních pravidel a jejich důsledné dodržování. Vstřícnost by ale neměla znamenat snížení nároků na děti nebo i na jejich rodiče. Osvědčeným prostředkem pro dobrou komunikaci se jeví a doporučuje sepsání vlastního **kodexu komunikace s rodiči**, který může obsahovat následující body:

- (1) nebudu dávat najevo osobní sympatie či antipatie
- (2) není mým úkolem vyřešit všechny problémy rodiny
- (3) udělám si pro komunikaci s rodiči dostatek prostoru a času
- (4) pro každou rodinu si alespoň občas vyhradím prostor pro individuální setkání
- (5) trpělivě, stručně a srozumitelně budu vysvětlovat rodičům očekávání, které na ně a na jejich děti škola klade
- (6) budu nabízet rodičům podporu, možnost zapojit děti do kroužků nebo jiných aktivit
- (7) budu důsledný a spravedlivý při vyžadování plnění základních povinností – docházka, omlouvání, zajištění pomůcek, psaní domácích úkolů, domácí příprava do školy apod.

Studijní text k projektu

„Zvyšování kompetencí v rámci přípravy pedagogických pracovníků na UP“

(8) dám na sebe rodičům kontakt a budu je vybízet ke kontaktu v případě jakýchkoliv dotazů či nejasností.

Tento kodex je pouze příkladem zásad, které je možné využít v rámci komunikace s rodiči sociálně znevýhodněných dětí. **Vlastní kodex komunikace s rodiči** každé školy nebo zařízení vychází z konkrétních podmínek a zkušeností učitelů. Je vhodné si rovněž pro rodiče sepsat praktický manuál, který může obsahovat např. **informace o celkovém provozu školy** (volno, svátky, prázdniny), **časový harmonogram** (začátky jednotlivých vyučovacích hodin, přestávky), **srozumitelný přehled vyučovaných předmětů** - jejich stručný obsah, stručně a přehledně **sepsaná pravidla chování pro žáky ve škole, práva žáků, práva a povinnosti rodičů, nabídka školních zájmových kroužků, seznam školních pomůcek s možností zapůjčení ve škole, konzultační hodiny třídního učitele, psychologa, speciálního pedagoga a jiných odborníků včetně kontaktu na sebe, možnost využití PC ve škole, informace o stravování ve škole, informace o družině, informace o možnostech doučování apod.**

V rámci komunikace s rodiči je nutné počítat i s určitými riziky:

- **konflikt** – pramení z podrážděnosti, nejistoty, stresu, materiální nouze rodičů, nevyhovující bytové podmínky; v jednání je potřeba nebrat osobně expresivní výrazy rodičů, chovat se empaticky, trpělivě
- **zahlcení rodičů informacemi**, požadavky nebo přehnaná péče ze strany pracovníků školy; v komunikaci je vhodné postupovat od nejpodstatnějších k méně podstatným informacím, informace předávat postupně
- **psychické vyčerpání, vyhoření nebo přepracování ze strany učitele**; předcházet tomu lze pomocí vzájemné konzultace, supervize, zpětné vazby a pomocí technik psychohygieny.

V rámci každé školy se můžeme setkat s různou komunikační platformou, která představuje ustálené aktivity dané školy s cílem umožnit komunikaci (Rabušicová, 2004). K nejčastěji na školách preferovaným se řadí **třídní schůzky, konzultační hodiny** (výhoda soukromí) a **pravidelné poskytování informací rodičům na požádání**, tedy tradiční modely komunikace.

Možné způsoby komunikace se školou

(1)osobní komunikace rodiny a učitele/školy – problémy se řeší nejlépe osobně, avšak řada rodičů se této formě komunikace vyhýbá a volí raději formu písemnou.

Studijní text k projektu

„Zvyšování kompetencí v rámci přípravy pedagogických pracovníků na UP“

Možnosti: první návštěva ve škole – seznámení se se školním prostředím ještě před nástupem dítěte do školy (**den otevřených dveří, orientační setkání** – možnost setkání i při zápisu do vyšších ročníků, **čas příchodu a odchodu dětí ze školy** – oblíbená forma neformální komunikace zejména díky velké vytíženosti rodičů, **návštěva učitele v rodině** – nejefektivnější, ale netypický způsob komunikace, cílem je seznámení se s dětmi, rodinou a prostředím, **telefonický rozhovor** – výhodou je v případě naléhavé situace s neodkladným řešením, nevýhoda k řešení hlubších problémů, využití i v případech omlouvání dětí ze školy, nezapomínat na následnou písemnou omluvu, **třídní schůzky** – nejobvyklejší způsob komunikace mezi učitelem a rodinou, neúčast na nich je spojována s nezájmem o vzdělávání svých dětí, termíny spojovány s klasifikačními obdobími, **konzultační schůzky** – rodiče mají obvykle předem stanovený den a čas, třídní učitel dává individuálně informace o prospěchu, případně o jiných záležitostech týkající se daného žáka, **konzultační hodiny** – hlavní předností této komunikační platformy je především soukromí, **dny otevřených dveří**.

(2) písemný kontakt rodiny a učitele/školy

V rámci písemného kontaktu učitele a rodiny se nabízí celá řada možností, je na každé škole, jakých forem využije.

K nejčastěji využívaným formám patří:

- (a) **žakovská knížka, notýsek** – obsahují obvykle veškeré důležité údaje o prospěchu a chování žáka, dále prostor i pro další sdělení ze strany školy či rodičů.
- (b) **neformální zprávy** – běžná korespondence, často i formou mailů.
- (c) **zprávy o žákovi** – některé školy mají své formuláře zaměřené na různé oblasti sdělení rodičům (výukové, výchovné problémy, v době uzavírání klasifikace přehled o známkách)
- (d) **brožury, letáky, příručky, časopisy** – informační charakter, informace různého typu, např. rady pro rodiče, informace o pedagogickém sboru, informace o způsobu omlouvání absence žáků.

Efektivní komunikace z pohledu pozitivní psychologie

Ve školách je v rámci Etické výchovy zdůrazňována potřeba nácviku a osvojování si komunikačních dovedností – **nácvik empatie, základy asertivity a doporučení pozitivní psychologie pro optimální komunikaci**.

Slezáčková (2012) v oblasti komunikace považuje za přínosný model aktivně-konstruktivního reagování, pro který je podstatná kvalita reakcí na úspěch a dobré zprávy než na způsob reakce na problémy či špatné zprávy.

Studijní text k projektu

„Zvyšování kompetencí v rámci přípravy pedagogických pracovníků na UP“

Komunikace s negativně naladěným člověkem z pohledu pozitivní psychologie

Spolupráce s negativně laděnými lidmi není snadná, lidé mohou být nepříjemné na své okolí a své problémy mnohdy silně prožívají, ale mnohdy je i vytváří. Někdy takoví lidé mohou nakazit svou negativní náladou i ostatní ve svém okolí.

V rámci komunikace je možné využít následující postupy:

(1) **změna způsobu komunikace** – chceme-li dát někomu šanci a pokusit se zlepšit své vztahy s negativně naladěným člověkem, je třeba zkusit přistoupit k němu otevřeně, bez předpojatosti, projevit zájem, klást více otázek, vnést do debaty i humor a dát šanci „roztát“. Důležité je si uvědomit, že s negativně naladěným člověkem komunikujeme méně otevřeně, bez zájmu a vřelosti.

(2) **změna úhlu pohledu** – u negativně laděných lidí často tzv. *nálepkujeme* (negativista, mrzout, bručoun) a na základě toho se k nim přistupujeme. Změnit úhel pohledu konkrétně znamená zaměřit se i na jiné stránky osobnosti než jen negativní – zaměříme se na některou pozitivní vlastnost; na tento přístup se zaměříme a posílujeme jej.

(3) **změna smyslu** – spočívá v jiném pohledu na situaci: zda mě může určitá situace nebo člověk něco naučit (zdroj poznání, zkušeností, seberozvoje). Setkáním s negativně naladěným člověkem se lze naučit kultivovat trpělivost, otevřenost, pochopení, nadhled či toleranci.

Závěr

Rodina i škola se podílejí na výchově dítěte a každá z nich plní svoji funkci. Přesto je důležitá jejich vzájemná spolupráce. Je velmi důležité, aby obě instituce spolu navzájem spolupracovaly a podílely se tak na utváření osobnosti dítěte. Současně by měli poskytnout dítěti pomocnou ruku, radu a povzbuzení v jeho úsilí a snaze na cestě životem.

Studijní text k projektu

„Zvyšování kompetencí v rámci přípravy pedagogických pracovníků na UP“

Literatura

- BEDNAŘÍKOVÁ, I.(2008). *Sociální komunikace*. Olomouc: UP Olomouc.
- DEVITO, J., A.(2006). *Základy mezilidské komunikace*. Praha: Grada Publishing.
- KREJČOVÁ, V., KARGEROVÁ, J. (2003). *Začít spolu, metodický průvodce pro I. stupeň základní školy*. Praha: Portál.
- MALACH, J. (2007). *Teorie metodiky výchovy*. Praha: Univerzita J. A. Komenského.
- MATĚJČEK, Z. (2000). *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál.
- MATĚJČEK, Z. (1994). *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál.
- HAVLÍK, R., KOTA, J. (2002). *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál.
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H. (2010). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
- HELUS, Z. (2004). *Dítě v osobnostním pojetí: Obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál.
- HURNÍKOVÁ, K. (2013). *Rodina a rodiče v pedagogické praxi*. Dostupné z http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/assets/mas/rodina_a_rodice.pdf
- PREKOPOVÁ, J., SCHEIZEROVÁ, CH. (2008). *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*. Praha: Portál.
- RABUŠICOVÁ, M. et al. (2004). *Škola a (versus) rodina*. Brno: Masarykova univerzita.
- ROGGE, J. U. (2007). *Výchova dětí krok za krokem*. Praha: Portál.
- SLEZÁČKOVÁ, A. (2012). *Průvodce pozitivní psychologií*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- ŠIMONÍK, O. (2005). *Úvod do didaktiky základní školy*. Brno: MSD Brno, spol. s.r.o.

Webové zdroje

<http://www.rodicevitani.cz/>

<http://majinato.cz/17-jak-zlepsit-vztahy-skoly-s-rodici-prakticky-manual-pro-rodice.php>

KOHOUTEK, R., MAREŠ, J. (2011). *Anketa pro rodiče. Anketa školy na míru*. Dostupné z <http://www.kvalitaskoly.cz/?q=node/70>

http://www.evalabusova.cz/clanky/nevhodne_formy.php

SPOLUPRÁCE ČKOLY S RODINOU. Dostupné na World Wide Web: <http://www.portal.cz/scripts/detail.phd?id=2493>

VĚČNÉ TÉMA: RODINA A ŠKOLA. Dostupné na World Wide Web: http://www.zdrav_ova.cz/doc/srps03.doc

Studijní text k projektu

„Zvyšování kompetencí v rámci přípravy pedagogických pracovníků na UP“